

JP NACIONALNI PARK DJERDAP
DONJI MILANOVAC

STANJE DIVLJACI I PROBLEMI U GAZDOVANJU
LOVISTEM NACIONALNOG PARKA DJERDAP

Nacionalni park Djerdap je najveći nacionalni park u Srbiji koji zauzima desnu obalu Dunava na pograničnom delu republike prema Rumuniji.

Područje Djerdapske klisure je proglašeno nacionalnim parkom 1974. godine. Osnovne odlike ovog parka su velika sumovitost, djerdapska mikroklima, zatim bogatstvo i raznovrsnost flore i faune, geomorfoloskih oblika, kao i bogatstvo kulturno-istorijskih spomenika od perioda neolita pa do danas. To je rečni i brdsko planinski park. Područje Djerdapske klisure se sastoji iz tri kanjonsko-klisurske doline: Golubacka, klisura Gospodjin Vir i Kanjon Velikog i Malog Kazana (najuzi i najdublji deo na citavom toku Dunava) i tri kotline: Ljupkovska, Donjomilanovacka i Orsavska. Ova klisura prececa obronke južnih Karpata, tako da se iznad nje uzduzu vrhovi Mirocke planine, Liskovca i Somrde (najvisi vrh parka sa 803m n.v.).

Ovo su izuzetno bogati tereni i prebivaliste raznovrsne divljaci.

Loviste nacionalnog parka Djerdap ima površinu od 68.608, 45 ha. Od čega je lovna površina 57.783 ha, a tu ulazi i 5.882 ha vodenog toka Dunava.

Loviste Djerdap obuhvata delove masiva Severnog Kucaja, Miroca, Velikog i Malog Strpca, sirine od 2 do 10 km koji gravitiraju Dunavu, kao i samu reku u dužini od 100 km od Golubackog grada (Golubac) do Dijane Karatas (Kladovo) u severoistocnom delu Srbije.

Gazdovanje lovistem Djerdap je proizvedeno za narednih deset godina od strane nadležnog ministarstva.

Loviste NP Djerdap spada u bogatija lovista u Srbiji. Dugogodišnjim radom na ovom prostoru uspelo se da se stanje divljaci podigne na visok nivo. U tom periodu izvršeno je naseljavanje lovista jelenima i divokozama. Naseljavanja su bila vrlo uspešna, pa je sadašnje brojno stanje naseljene divljaci dobro.

Loviste NP Djerdap danas gazduje sa oko 300 grla jelenske divljaci, nešto preko 740 grla srnce divljaci, preko 250 grla divljih svinja, nešto preko 100 divokoza, oko 1000 zeca i oko 250 jarebica. Pored ovih gajenih vrsta divljaci godinama je bezuspesno naseljavana fazanska divljac, koje sada imamo u tragovima u slobodnoj prirodi. U lovistu postoji mini fazanerija sa oko 50 fazana, od kojih inkubiranjem dobijamo materijal za naseljavanje lovista. Pored ovoga prisutno je od lovne divljaci dosta migratornih vrst, divljih pataka, divljih gusaka, goluba grivnasa.

Mesojedi su zastupljeni u lovistu u velikom broju. Vuka ima oko 50 grla, i on je najznacajni predator u lovistu. Dosta su brojne i lisice, divlje macke kune i tvorovi. Do sada se verovalo da ris živi samo na prostoru Velikog i Malog Strpca, međutim nalazimo ga skoro na celom prostoru Nacionalnog parka.

Medved je prisutan stalno na prostoru Nacionalnog parka, brojnost varira od godišnjeg doba, a najcesce se sreće na granici sa Srbijumama u delu lovista koji gravitira prema Homolju.

Jelenska divljac.

Po lovnoj osnovi u lovistu ima 300 grla jelenske divljaci svih uzrasnih kategorija. Prolećnim brojanjem primećeno je da se u poslednje dve godine brojno stanje blago povećava. Nasa težnja je da se brojno stanje poveća na 500 grla, koliko je bilo kod preuzimanja lovista od strane Nacionalnog parka. Problem u povećanju broja grla jelenske divljacu vezan je za prehrambeni potencijal lovista. Kako nase loviste ima najveći procenat suma (70%) a vrlo malo livada i obradivog zemljišta (do 10%), potrebno je svo obradivo zemljište i pasnjake obraditi da posluže kao stalni izvor hrane za divljac. Najveći deo pasnjaka i livada je u privatnom vlasništvu. Zbog degradacije sela i odlaska stanovništva sa sela najveći broj imanja je ostao neobrađjen i zaparlosen, pa je ionako mali broj livada smanjen, a pogorsan je i kvalitet livada jer se godinama ne kose i prevladaju trave treće klase i zbuñasto grmlje koje jeleni nerado jedu.

Ono malo obradivih površina koje se obrađuje predstavlja metu jelenske divljaci, pa su stete na tim usevima stalne, što rezultira stalnim sukobom i sudskim sporovima sa lokalnom stanovništvom. Veliki prehrambeni potencijal imale su hrastove sume koje su služile kao letnja i zimska ispasa. Kako je zbog loše starosne strukture došlo do degradacije suma hrasta, secom se došlo do podmladjivanja u hrastovim sumama pa imamo više negativnih uticaja na populaciju jelenske divljaci. Zbog gustog sklopa podmlatka, nestalo je trave iz hrastovih suma, a takav sklop više odgovara kao staniste divljim svinjama nego jelenima, pa je jelenska divljac bukvalno istisnuta iz svog prirodnog stanista. Jelenska divljac ima los uticaj na podmladak hrasta, jer brstjenjem vrsnih pupoljaka, ostecuje samo drvo, a zbog sporijeg rasta hrasta favorizuje druge drvenaste vrste pre svega grab i lipu.

Pojava vuka kao predatora u lovistu je prihvacena kao pozitivna jer se od vuka ocekivalo da iz lovista izbaci slabe i za zivot nesposobne jedinke. Porastom broja vukova doslo je do vrlo negativnog uticaja na jelensku divljac. Veliki copori napadaju i ubijaju i odrasle jelene, a na kosutama i teladima u pojedinim godinama prave masakre. Svi ovi uticaji uz nesmanjenu lovokradju dovode populaciju jelenske divljaci u sve tezu situaciju, a samim tim gazdovanje ovom divljaci cini vrlo teskim. Uz velike napore odrzava se stabilno brojno stanje, a sirenjem areala poboljsanom ishranom na delove lovista gde do sad nije bilo jelena i blagi porast populacije.

Srneca divljac

Po lovnoj osnovi loviste gazduje sa oko 740 grla srnece divljaci svih uzrasnih kategorija. Pre desetak godina doslo je do naglog pada populacije srnece divljaci u lovistu. Pad populacije bio je povezan sa pojavom vuka, stalnim lovokradjama, preuzimanjem lovista od strane Nacionalnog parka. Sve ovo je lose uticalo na populaciju, pa je odstrel sveden na minimum. I u ovom slucaju pojava vuka je docekana kao cistaca u sumi, ali je njegov uticaj imao razoran efekat na srnecu populaciju. Porastom copora smanjio se uticaj na srne a pojacao na jelene. Pojacanim radom u lovistu, zasejavanjem površina za ispasu i dobra zimska prihrana, dovela je do blagog i konstantnog povecanja populacije. Trofejna vrednost je vrlo losa. u lovistu se vrlo retko odstreljuju primerci preko 100 CIC poena, bez obzira sto je starosna struktura odstrela dobra. Retki dobri trofejni primerci, potvrđuju pravilo da teren i hladne zime nisu uzrok lose trofejne vrednosti ostalih grla. Primetan je veliki broj tzv. skartova koji su u ukupnom odstrelu u 2004 godini zauzeli 50%. Los genetski potencijal ili losa selekcija prepustena vukovima ili oba faktora zajedno dovelo je da se u lovistu retko vidja dobar srndac. Projekat osvezenja krvi srnece populacije sa srndacima iz Vojvodine koji imaju dobru trofejnu vrednost je napravljen, a realizacija ce zavisiti od vise faktora.

Divlja svinja

Po lovnoj osnovi kapacitet lovista za svinje iznosi 250 grla. U pojedinim godinama broj je u okviru kapaciteta, ali zato u pojedinim godinama dozivljavaju pravu eksploziju populacije. U tim takvim godinama stete koje divlje svinje pricine su ogromne i prevazilaze prihod koji se ostvari od njihovog odstrela. Kako divlja svinja nije vezana za staniste i zavisna od prirodne ishrane, a zbog specificne konfiguracije lovista, desava nam se da u godinama dobrog uroda zira izvan naseg lovista vecina populacije svinja ode u jesen i zimu izvan lovista, da bi se u prolece vratile na prasenje. Takva praksa umnogome smanjuje mogucnost odstrela i stvara privid da u lovistu nema dovoljnog broja ove divljaci. Stete koje svinje prave na poljoprivrednim kulturama su ogromne. U godinama loseg uroda zira i sumskih vocaka pritisak na poljoprivredne kulture je ogroman. Praksa lokalnog stanovništva da zasejava njive samo kukuruzom povecava broj steta. Nejasni propisi oko zastite njiva i sudska praksa da se dosudjuje uvek u prilog ostecenoj strani, dovelo je u situaciju pojedine vlasnike da seju kukuruz na dohvata svinjama, kako bi nadoknada stete bila veca od stvarnih prihoda. Takodje nedostatak dovoljne površine parcela za oranje i sejanje za divljac i praksa da se njive zasejavaju samo ovsem i psenicom, a vrlo malo kukuruzom ima uticaj na povecanje steta.

Negativan uticaj odlaska seoskog stanovništva na obradjenost parcela ima pozitivan uticaj na populaciju divljih svinja. Vocnjaci koji i dalje donose rod, mahom su urali i predstavljaju idealno staniste za divlje svinje. Seca u hrasovim sumama i povecanje gustine u mladim sumama pruzaju idealna stanista za ovu divljac. Slicna je i situacija i na nepokosenim livadama, gde u grmlju i zibunju kupine svinje imaju idealan

zaklon. Sve ovo pre svega utice na mir koji svinje nemaju u susednim lovistima, a vrlo lose utice i na lov svinja. Svinje se vrlo tesko pokrecu, malo je prilika za odstrel, i u slucaju odstrela obicno se radi o ovogodisnjim prasicima i nazimcima, a vrlo malo kapitalnim veprovima. Pogonski lovovi koji bi trebalo da daju najvise rezultata skopcani su sa kvalitetom pasa koji bi trebalo da pokrenu, oblajavaju i isteraju na cistinu divljac. Broj ovakvih kvalitetnih pasa je sve manje i manje, sto vrlo otezava lov. Povecanje broja divljih svinja uz dobar odstrel ucinio bi loviste vrlo popularnim, a nasuprot tome stoji pretnja svinjske kuge i desetkovanje populacije u prirodi do granica biologskog minimuma.

Divokoze

Populacija divokoza koja sada postoji u Nacionalnom parku u reviru Veliki i Mali strbac naseljena je 1963 i 1964 godine. Populacija je imala je vrlo uspesan rast, tako da je u jedno trenutku dostigla brojnost od oko 300 grla. U tom periodu, posto kapacitet lovista nije mogao da prihvati tu brojnost pocela je migracija divokoza u ostala lovista. Pre svega zbog nedostatka zaklona i velike lovokradje nestala je divljac izvan revira. U samom reviru pojava risa koji je optuzen za smanjenje brojnosti i lovokradja koja je imala nesagledive posledice doveli su divokoza na biologski minimum, tj na brojnost ispod one koja je naseljena. Pojacanim cuvanjem, zabrano odstrela, poboljsanom prihranom, brojnost divokoza je pocela blago da raste, ali nije nikad dostigla brojnost koju je imala na vrhuncu. Kako je divokoza vrlo atraktivna lovna divljac i potraznja za njenim trofejom velika, a kako sadasnje stanje ne dozvoljava neki veliki odstrel, planirali smo da napravimo uzgajivaliste divokoza u nasem lovistu i odatle ispustamo primerke u delove lovista koji su nekad bili naseljeni divikozom, a ujedno posluzi kao maticni zapat za naseljavanje divokoza i u drugim delovima Srbije koji za to imaju potencijal.

Zec

Loviste Djerdap spada u brdsko planinska lovista, tako da zec nema bas neke kvalitetne uslove stanista. I pored toga brojnost zeca je na stabilnom nivou od oko 1000 komada. Odstrel je godinama u granicama planiranog. U ovom lovistu zec nije atraktivna lovna vrsta, za komercijalni lov je nezanimljiva vrsta zbog svoje male gustine i zbog velike pokrivenosti terena. Zeca lovi par sekcija LU Djerdap iz Donjeg Milanovca, u periodu kada pocne da opada list u sumi. Uslovi stanista i bogastvo lovista divljaci visokog lova svrstavaju zeca u malo lovljenu divljac.

Jarebica

Jarebica se godinama odrzava na brojnost od oko 250 jedinki. Godinama se ne lovi i spada u ovom lovistu zbog teskih uslova lova i pokrivenosti terena za lovno vrlo neatraktivnu divljac. Jata su vezana za parcele posejane psenicom i bukvalno brojnost zavisi od broja parcela. Losi zimski uslovi i veliki broj predatora odrzavaju brojnost na relativnom istom nivou duzi niz godina.

Migratorna divljac

Od migratorne divljaci u nasem lovistu interesantne su samo divlje patke. Od vrsta prisutne su Gluvara, ridjoglava i krza. love se uglavnom u zimskim mesecima kada jata pri selidbi slete na Dunav. Prisutna je i stalna populacija pataka koja se gnezdi na obalam Dunava i njihovo brojno stanje je relativno stabilno, dok je brojnost selica uslovljeno niskim temperaturama. Pojavom pticijeg gripa naglo je smanjeno interesovanje za ovaj vid lov, tako da sada on predstavlja samo uzgredan lov gostiju u lovu na krupnu divljac.

Mesojedi

Najatraktivnija divljac od mesojeda je svakako vuk. Brojnost vuka u Nacionalnom parku raste i dostigao je cifru od oko 50 primeraka. Rasprostrnjenost vuka nije stalna na celoj teritoriji i u zavisnosti je od ponude hrane u susednim lovistima i od vremenskih prilika. Do sada je vuk lovljen samo pogonom, ili uzgredno uz lov neke druge visoke divljaci. Odstrel se kretao od 1 do 2 primerka godisnje i vise je bio plod slucaja nego nekog stvarnog organizovanog lova. Pre dve godine pocelo se sa odrzavanjem stalnog mrcinista za vuka koje je dalo dobre rezultate. Na tom mrcinistu vuk je stalno bio prisutan u zimskim

mesecima, uz brojnost koja se kretala od pojedinačnih primeraka do velikih copora od 5 i više komada. Na ovom mrcinistu dosad nije lovljeno sacekivanjem vuka već samo pogonom, ali ove zime će se mrciniste formirati uz baraku iz koje je moguć lov vuka čekanjem. Veliki problem koji imamo sa vukom je šteta koje pricinjava na domaćoj stoci. Smelost prilikom tih napada je začudjuća pa imamo štete na samim granicama sela i u samom selu. Šteta koju pricinjava na divljaci je ogromna, a kako lov nije doveo do smanjenja brojnosti, a mrcinista nisu smanjila štete na divljaci vuk ostaje kao veliki problem ovog lovista. Pored vuka u lovistu je prisutna i lisica koja se za sada uspešno lovi sa čeka kao sporedna divljac prilikom dočeka neke druge divljac pre svega svinja. Takođe česti su i ulovi prilikom pogonskog lova na divlju svinju.

Medved

U našem lovistu medved je skoro stalno prisutan. Brojnost je mala i retko se više od dva primerka istovremeno zadržava u lovistu. Kako je zaštićena divljac, lov na medveda se ne organizuje, a nisu prisutne ni štete od medveda, kao u susednim lovistima. Njegova brojnost se stalno prati i o tome izveštavaju nadležne institucije.

Raznolikost terena, raznovrsnost suma i očuvanost fonda divljaci daju posebnu vrednost ovom otvorenom lovistu i lovu u njemu. U lovistu postoje smestajni kapaciteti za lovce u različitim revirima.

Učestali problem nekoliko godina unazad je i prenamnoženje divljih svinja koje stvaraju velike štete na poljoprivrednim kulturama. Lov na ovu vrstu divljaci se mora intenzivirati a takođe i mestani upućivati na zaštitu kultura i pojačan nadzor. Takođe veliki problem je lovokradja, koja u poslednje vreme dobija zamah i alarmantne posledice koje se moraju rešavati uz sadejstvo nadležnih institucija.

Generalno gledano stanje i kvalitet gajenih vrsta divljaci u nacionalnom parku je dobro a trofejna vrednost jelena i divljih svinja odlično. Uz neznatna ulaganja u prehrambeni potencijal stanista umnogome bi se poboljšalo sadašnje stanje fonda divljaci.

U Donjem Milanovcu

16. 10. 2006 godine

Goran Zikić, doctor veterine
Aleksandar Srbulović, dipl.inz.sum.